

	СИЛАБУС навчальної дисципліни «Екологічний менеджмент»
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Код і найменування спеціальності, тип і назва освітньої програми	073 Менеджмент ОП Менеджмент підприємства
Статус навчальної дисципліни	Вибіркова фахова навчальна дисципліна
Курс, семестр	4-й курс, 7-й семестр
Трудомісткість	Загальна кількість годин - 120 Кількість кредитів - 4,0
Мова(и) викладання	Державна
ННІ, кафедра	Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій Кафедра менеджменту ім. І.А. Маркіної
Контактні дані розробника	Наталія Чернікова, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту ім. І.А. Маркіної Контакти: ауд. 487а (навчальний корпус №4) e-mail: nataliia.chernikova@pdau.edu.ua тел. 050 476 79 16. Профайл: https://www.pdau.edu.ua/people/chernikova-nataliya-mykolayivna
Мета вивчення навчальної дисципліни	засвоєння сутності та процесу формування системи екологічного менеджменту на підприємстві; оволодіння новітніми досягненнями в галузі сучасної екології і провідним вітчизняним та зарубіжним досвідом у сфері раціонального природокористування, ресурсозбереження, екологічного менеджменту, екологічного аудиту, знаннями регіональної, національної й міжнародної екологічної політики.
Компетентності	<i>загальні:</i> ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях ЗК 11. Здатність до адаптації та дій у новій ситуації <i>фахові:</i> ФК 2. Здатність аналізувати результати діяльності організації, зіставляти їх з факторами впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. ФК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.
Результати навчання	ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблеми та обґрунтування управлінських рішень. ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

<p>Методи навчання</p>	<p>1) <i>методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності</i>: словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда), наочні, практичні (практичні роботи, робота з навчально-методичною літературою);</p> <p>2) <i>методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності</i>: методи формування пізнавальних інтересів, методи стимулювання і мотивації обов'язку й відповідальності;</p> <p>3) <i>інноваційні та інтерактивні методи навчання</i>: інтерактивні методи, комп'ютерні та мультимедійні методи;</p> <p>4) <i>методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності</i>: методи усного контролю, методи письмового контролю, методи самоконтролю.</p>
<p>Програма навчальної дисципліни</p>	<p>Тема 1. Науково-методологічні засади екологічного менеджменту</p> <p>Тема 2. Законодавча та нормативно-правова база регулювання питань екологічного менеджменту: зарубіжний та вітчизняний досвід.</p> <p>Тема 3. Інструменти екологічного менеджменту: сертифікація, маркування, оцінка впливу на довкілля, екологічний аудит.</p> <p>Тема 4. Система екологічного менеджменту.</p> <p>Тема 5. Індикатори екологічних результатів діяльності підприємства</p> <p>Тема 6. Екологічний маркетинг: розробка і реалізація «зеленої» продукції</p> <p>Тема 7. Екологічні ризики та їх страхування.</p> <p>Тема 8. Забезпечення прибутковості підприємства в умовах екологізації економіки.</p>
<p>Стратегія оцінювання результатів навчання</p>	<p>Поточний контроль: розв'язування тестів; контрольна робота; виконання вправ на практичних заняттях; виконання завдань самостійної роботи (реферати, есе, презентації, глосарій).</p> <p>Підсумковий контроль: залік.</p>
<p>Політика навчальної дисципліни</p>	<p>Політика курсу полягає в максимальному заохоченні здобувачів до самостійного пошуку рішень, ініціативності, взаємодії, формування конструктивних комунікацій та командної роботи; обов'язковому дотриманні академічної доброчесності здобувачами, а саме: самостійне виконання всіх видів робіт, завдань, форм контролю, передбачених робочою програмою даної навчальної дисципліни; посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.</p> <p>При проходженні курсу здобувачі мають активно працювати на практичних заняттях, виконувати завдання для самостійної роботи. Штрафних балів з курсу не передбачається. Заохочувальні бали студент може отримати за поглиблене вивчення окремих тем курсу, що може бути представлене у вигляді наукових тез, наукової статті, есе, презентації тощо.</p> <p>Бали за присутність на лекціях та практичних заняттях не додаються, проте, залученість до обговорення дискусійних питань на лекціях, а також активна участь у виконанні індивідуальних та групових завдань на практичних заняттях, аналізі конкретних ситуацій,</p>

	<p>обговоренні питань теми, захисті завдань самостійної роботи та ін. формують загальний рейтинг з дисципліни. Тому пропуск занять не дає можливості студенту отримати бали для семестрового контролю. Здобувачі вищої освіти мають право на перезарахування результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті згідно відповідного Положення про порядок визнання результатів навчання, набутих у неформальній та інформальній освіті, здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету. Здобувачі можуть самостійно на платформах онлайн-освіти, шляхом участі у короткострокових навчальних програмах і проєктах (з видачею сертифіката) опанувати навчальний матеріал, який за змістом дозволяє набути очікувані навчальні результати навчальної дисципліни.</p>
<p>Передумови для вивчення навчальної дисципліни</p>	<p>Менеджмент Маркетинг Господарське право Операційний менеджмент</p>
<p>Додаткові матеріали для представлення навчальної дисципліни</p>	<p>Презентації, відеоролики</p>
<p>Рекомендовані джерела інформації</p>	<p style="text-align: center;"><i>Основні</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Білик О.С. Екологічний менеджмент на промислових підприємствах України: зміст та сутність поняття. Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит. 2016. № 12 (106). С. 49-64. 2. Галушкіна Т. П., Грановська Л. М., Кисельова Р. А. Екологічний менеджмент та аудит: навчальний посібник. 2019. 455 с. 3. Декалюк О.В., Стасюк І.В. Впровадження екологічного менеджменту та аудиту для забезпечення екологічної безпеки підприємства. URL: http://www.nbuiv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_1/235242.pdf 4. Екологічне управління бізнесом в умовах євроінтеграції: навчальний посібник / П. Д. Дудкін та ін. 2018. 200 с. 5. Екологічні інновації у підвищенні економічної та продовольчої безпеки України: колективна монографія; за ред Т.О. Чайки, І.О. Яснолоб, О.ОГ. Горба. 2020 216 с. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/8888/1/Монографія%202020%20рік%20ПДАУ%20%281%29.pdf 6. Екологічні ризики: природа і критерії /Войціцький В.М., Хижняк С.В. / науково-практичний журнал: екологічні науки по 4(31). С. 131 – 135. Url: http://ecoj.dea.kiev.ua/archives/2020/4/23.pdf 7. Закон України про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text 8. Зелені технології у промисловості: монографія / І. А. Василенко та ін. 2019. 366 с. 9. Зіновчук Н. В., Ращенко А. В. Екологічний маркетинг: навч. посіб. Житомир: видавництво ЖДУ ім. І. Франка, 2015. 190 с. URL: http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/3786.

10. Криворучкіна О. Екологічне страхування: світовий досвід та перспективи в Україні. 2021. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/blog/740691.html>
11. Лесь А.В. Роль менеджменту та маркетингу при запровадженні технологій захисту навколишнього середовища. 2017. № 1 (59), Т. 2. С. 165—172.
12. Міронова Н. Г., Білецька Г. А. Екологічна стандартизація і сертифікація: навчальний посібник. 2000, 2018. 140 с.
13. Моніторинг озеленення економіки при реалізації угоди про асоціацію Україна-ЄС: аналітична доповідь. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/Monitoryng-ozelenennya-ekonomiky-pry-realizatsiyi-Ugody-pro-asotsiatsiyu-Ukrayina-YES.pdf>
14. Найденко О.Є. Проблеми екологічного оподаткування та шляхи їх вирішення Економіка і суспільство. 2016. № 1. С. 31-34.
15. Національна екологічна політика. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/natsionalna-ekologichna-polityka/>
16. Тарасюк Г.М., Дударчик В.С. Теоретичні засади екологічного менеджменту як засобу управління природоохоронною діяльністю: вісник ЖДТУ. 2018. № 4 (86). С. 92 – 95
17. Чернікова Н.М., Афанасьєва А.В. Екологоорієнтований інноваційний розвиток підприємств: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції “Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики”, м. Полтава, 19 травня 2022 року. С. 324 – 326
18. Чернікова Н.М., Бондаренко І.О. Екологічний маркетинг в системі екологоорієнтованого управління підприємством: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю “Управління ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки”, 17 листопада 2021 р. Полтава : ПДАА, 2021. С. 173 - 174.
19. Чернікова Н.М., Бондаренко І.О. Екологічна сертифікація як важливий інструмент ефективного менеджменту: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції присвяченої 100-річчю Луганського національного аграрного університету “Аграрна освіта: минуле, сучасне, майбутнє” 15-16 листопада 2021 року. С. 127 – 129.
20. Чернікова Н.М., Бондаренко І.О., Окопний М.М. Стратегічне управління інноваційним розвитком сільськогосподарських підприємств на екологічних засадах. Економіка та суспільство. 2021. № 34. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1053>
21. Чернікова Н.М., Мирошник К.М. Управління відходами в Україні і світі: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції “Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики”, м. Полтава, 19 травня 2022 року. С. 888 – 891
22. Чернікова Н.М., Прокопенко Н.О. Роль екологічного маркетингу у сучасному бізнесі: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції “Маркетингове забезпечення продуктового ринку”, м. Полтава, 24 травня 2022 року. С. 71 – 73
23. Чернікова Н.М., Стовба А. Аналіз державної екологічної політики: збірник тез VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю «Управління

ресурсним забезпеченням господарської діяльності підприємств реального сектору економіки», 27 жовтня 2022 року, м. Полтава. С. 33-35

24. Чернікова Н.М., Стовба В.О. Екологічні ризики та управління ними: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Менеджмент XXI століття: глобалізаційні виклики», м. Полтава, 19 травня 2022 року. С. 1108 – 1110

25. Чернікова Н.М., Шульга В.Ю. Розвиток екологічного маркування в Україні: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетингове забезпечення продуктового ринку», м. Полтава, 24 травня 2022 року. С. 73 – 76

26. Швиданенко Г.О., Криворучкіна О.В., Матукова Д.Г. Розвиток підприємства на еколого-економічних засадах: монографія. 2017. 184 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197268892.pdf>

27. Dkhili H., & Dhiab L. B. Environmental Management Efficiency of GCC Countries: Linking Between Composite Index of Environmental Performance, Socio-Political and Economic Dimensions. Marketing and Management of Innovations, 2019. №1, 57-69. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.1-05>

Додаткові

1. Аналіз законодавства у сфері екологічного страхування: Інформаційна довідка Інформаційно-дослідницького центру Верховної Ради України. 2020. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XD79.pdf

2. ДСТУ ISO 14001-97. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування.

3. ДСТУ ISO 14004-97. Системи управління навколишнім середовищем. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення.

4. ДСТУ ISO 9001- 2001. Системи управління якістю. Вимоги. Київ: Держстандарт України, 2001.

5. Екологічний менеджмент: навчальний посібник / за ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. 2006. 366 с.

6. Закон України «Про екологічний аудит» від 24.06.2004 р. No 1862-IV. Дата оновлення: 20.10.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15> (дата звернення: 10.06.2021).

7. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. No 1264-XII. Дата оновлення: 07.06.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (дата звернення: 10.06.2021).

8. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. No 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19> (дата звернення: 10.06.2021).

9. Методика визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 27.10.1997 р. No 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98> (дата звернення: 10.06.2020).

	<p>10. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів: затв. наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 20.07.2009 р. No 389. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09 (дата звернення: 10.06.2020).</p> <p>11. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря: затв. наказом Міністерства енергетики та захисту довкілля України від 28.04.2020 р. No 277. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0414-20 (дата звернення: 10.06.2020).</p> <p>12. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. No 2755-VI. Дата оновлення: 29.05.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 10.06.2020).</p> <p>13. Порядок планування та фінансування природоохоронних заходів: затв. наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 12.06.2015 р. No 194. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0994-15 (дата звернення: 10.06.2020).</p> <p>14. Сафранов Т. А., Губанова О. Р., Лукашов Д. В. Еколого-економічні основи природокористування: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2018. 349 с.</p> <p style="text-align: center;"><i>Інформаційні ресурси мережі Інтернет:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ 2. Національна бібліотека ім. В .І. Вернадського. URL: http://www.nbu.gov.ua. 3. European Commission. URL: http://ec.europa.eu. 4. www.zakon.rada.gov.ua 5. www.globalisationguide.org 6. www.iea.org 7. www.ipcc.ch 8. www.nafta-sec-alena.org 9. www.panda.org/climate 10. www.pewclimate.org 11. www.realclimate.org 12. www.unfccc.int 13. www.wmo.ch 14. www.wto.org
Рік введення	2024